નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયો

એકાદસકનિપાતપાળિ

૧. નિસ્સયવગ્ગો

૧. કિમત્થિયસુત્તં

૧. [અ॰ નિ॰ ૧૦.૧] એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિમત્થિયાનિ, ભન્તે, કુસલાનિ સીલાનિ કિમાનિસંસાની''તિ? ''અવિપ્પટિસારત્થાનિ ખો, આનન્દ, કુસલાનિ સીલાનિ અવિપ્પટિસારાનિસંસાની''તિ.

''અવિપ્પટિસારો પન, ભન્તે, કિમત્થિયો કિમાનિસંસો''? ''અવિપ્પટિસારો ખો, આનન્દ, પામોજ્જત્થો પામોજ્જાનિસંસો''.

''પામોજ્જં પન, ભન્તે, કિમત્થિયં કિમાનિસંસં''? ''પામોજ્જં ખો, આનન્દ, પીતત્થં પીતાનિસંસં''.

''પીતિ પન, ભન્તે, કિમત્થિયા કિમાનિસંસા''? ''પીતિ ખો, આનન્દ, પસ્સદ્ધત્થા પસ્સદ્ધાનિસંસા''.

''પસ્સદ્ધિ પન, ભન્તે, કિમત્થિયા કિમાનિસંસા''? ''પસ્સદ્ધિ ખો, આનન્દ, સુખત્થા સુખાનિસંસા''.

''સુખં પન, ભન્તે, કિમત્થિયં કિમાનિસંસં''? ''સુખં ખો, આનન્દ, સમાધત્થં સમાધાનિસંસં''.

''સમાધિ પન, ભન્તે, કિમત્થિયો કિમાનિસંસો''? ''સમાધિ ખો, આનન્દ, યથાભૂતઞાણદસ્સનત્થો યથાભૂતઞાણદસ્સનાનિસંસો'' .

''યથાભૂતઞાણદસ્સનં પન, ભન્તે, કિમત્થિયં કિમાનિસંસં''? ''યથાભૂતઞાણદસ્સનં ખો, આનન્દ, નિબ્બિદત્થં નિબ્બિદાનિસંસં''.

''નિબ્બિદા, પન, ભન્તે, કિમત્થિયા કિમાનિસંસા''? ''નિબ્બિદા ખો, આનન્દ, વિરાગત્થા વિરાગાનિસંસા ''.

''વિરાગો પન, ભન્તે, કિમત્થિયો કિમાનિસંસો''? ''વિરાગો ખો, આનન્દ, વિમુત્તિઞાણદસ્સનત્થો વિમુત્તિઞાણદસ્સનાનિસંસો.

‘‘ઇતિ ખો, આનન્દ, કુસલાનિ સીલાનિ અવિપ્પટિસારત્થાનિ અવિપ્પટિસારાનિસંસાનિ, અવિપ્પટિસારો પામોજ્જત્થો પામોજ્જાનિસંસો, પામોજ્જં પીતત્થં પીતાનિસંસં, પીતિ પસ્સદ્ધત્થા પસ્સદ્ધાનિસંસા, પસ્સદ્ધિ સુખત્થા સુખાનિસંસા, સુખં સમાધત્થં સમાધાનિસંસં, સમાધિ યથાભૂતઞાણદસ્સનત્થો યથાભૂતઞાણદસ્સનાનિસંસો, યથાભૂતઞાણદસ્સનં નિબ્બિદત્થં નિબ્બિદાનિસંસં, નિબ્બિદા વિરાગત્થા વિરાગાનિસંસા, વિરાગો વિમુત્તિઞાણદસ્સનત્થો વિમુત્તિઞાણદસ્સનાનિસંસો. ઇતિ ખો, આનન્દ, કુસલાનિ સીલાનિ અનુપુબ્બેન અગ્ગાય પરેન્તી’’તિ. પઠમં.

૨. ચેતનાકરણીયસુત્તં

૨. [અ॰ નિ॰ ૧૦.૨] ‘‘સીલવતો, ભિક્ખવે, સીલસમ્પન્નસ્સ ન ચેતનાય કરણીયં – ‘અવિપ્પટિસારો મે ઉપ્પજ્જતૂ’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ અવિપ્પટિસારો ઉપ્પજ્જતિ.

‘‘અવિપ્પટિસારિસ્સ, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘પામોજ્જં મે ઉપ્પજ્જતૂ’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં અવિપ્પટિસારિસ્સ પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ.

‘‘પમુદિતસ્સ, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘પીતિ મે ઉપ્પજ્જતૂ’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં પમુદિતસ્સ પીતિ ઉપ્પજ્જતિ.

‘‘પીતિમનસ્સ, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘કાયો મે પસ્સમ્ભતૂ’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ.

‘‘પસ્સદ્ધકાયસ્સ , ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘સુખં વેદિયામી’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ.

‘‘સુખિનો, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘ચિત્તં મે સમાધિયતૂ’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

‘‘સમાહિતસ્સ , ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘યથાભૂતં જાનામિ પસ્સામી’તિ. ધમ્મતા એસા , ભિક્ખવે, યં સમાહિતો યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ.

‘‘યથાભૂતં, ભિક્ખવે, જાનતો પસ્સતો ન ચેતનાય કરણીયં – ‘નિબ્બિન્દામી’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં યથાભૂતં જાનં પસ્સં નિબ્બિન્દતિ.

‘‘નિબ્બિન્નસ્સ, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘વિરજ્જામી’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં નિબ્બિન્નો વિરજ્જતિ.

‘‘વિરત્તસ્સ, ભિક્ખવે, ન ચેતનાય કરણીયં – ‘વિમુત્તિઞાણદસ્સનં સચ્છિકરોમી’તિ. ધમ્મતા એસા, ભિક્ખવે, યં વિરત્તો વિમુત્તિઞાણદસ્સનં સચ્છિકરોતિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, વિરાગો વિમુત્તિઞાણદસ્સનત્થો વિમુત્તિઞાણદસ્સનાનિસંસો, નિબ્બિદા વિરાગત્થા વિરાગાનિસંસા, યથાભૂતઞાણદસ્સનં નિબ્બિદત્થં નિબ્બિદાનિસંસં, સમાધિ યથાભૂતઞાણદસ્સનત્થો યથાભૂતઞાણદસ્સનાનિસંસો, સુખં સમાધત્થં સમાધાનિસંસં, પસ્સદ્ધિ સુખત્થા સુખાનિસંસા, પીતિ પસ્સદ્ધત્થા પસ્સદ્ધાનિસંસા, પામોજ્જં પીતત્થં પીતાનિસંસં, અવિપ્પટિસારો પામોજ્જત્થો પામોજ્જાનિસંસો, કુસલાનિ સીલાનિ અવિપ્પટિસારત્થાનિ અવિપ્પટિસારાનિસંસાનિ. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, ધમ્મા ધમ્મે અભિસન્દેન્તિ, ધમ્મા ધમ્મે પરિપૂરેન્તિ અપારા પારં ગમનાયા’’તિ. દુતિયં.

૩. પઠમઉપનિસાસુત્તં

૩. [અ॰ નિ॰ ૫.૨૪; ૧૦.૩] ‘‘દુસ્સીલસ્સ, ભિક્ખવે, સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો. અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં. પામોજ્જે અસતિ પામોજ્જવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પીતિ. પીતિયા અસતિ પીતિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પસ્સદ્ધિ. પસ્સદ્ધિયા અસતિ પસ્સદ્ધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ સુખં. સુખે અસતિ સુખવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ સમ્માસમાધિ. સમ્માસમાધિમ્હિ અસતિ સમ્માસમાધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં. યથાભૂતઞાણદસ્સને અસતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ નિબ્બિદા. નિબ્બિદાય અસતિ નિબ્બિદાવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ વિરાગો. વિરાગે અસતિ વિરાગવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, રુક્ખો સાખાપલાસવિપન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, દુસ્સીલસ્સ સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

‘‘સીલવતો, ભિક્ખવે, સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ પામોજ્જં, પામોજ્જે સતિ પામોજ્જસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પીતિ, પીતિયા સતિ પીતિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા સતિ પસ્સદ્ધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ સુખં, સુખે સતિ સુખસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ સમ્માસમાધિ, સમ્માસમાધિમ્હિ સતિ સમ્માસમાધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સને સતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ નિબ્બિદા, નિબ્બિદાય સતિ નિબ્બિદાસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ વિરાગો, વિરાગે સતિ વિરાગસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, રુક્ખો સાખાપલાસસમ્પન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સન’’ન્તિ. તતિયં.

૪. દુતિયઉપનિસાસુત્તં

૪. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ [ભિક્ખવોતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰) એવં સબ્બત્થ અ॰ નિ॰ ૧૦.૪]. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''દુસ્સીલસ્સ , આવુસો, સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં, પામોજ્જે અસતિ પામોજ્જવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પીતિ, પીતિયા અસતિ પીતિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા અસતિ પસ્સદ્ધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ સુખં, સુખે અસતિ સુખવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ સમ્માસમાધિ, સમ્માસમાધિમ્હિ અસતિ સમ્માસમાધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સને અસતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ નિબ્બિદા , નિબ્બિદાય અસતિ નિબ્બિદાવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ વિરાગો, વિરાગે અસતિ વિરાગવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, રુક્ખો સાખાપલાસવિપન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, દુસ્સીલસ્સ સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સીલવતો, આવુસો, સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ પામોજ્જં, પામોજ્જે સતિ પામોજ્જસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પીતિ, પીતિયા સતિ પીતિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા સતિ પસ્સદ્ધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ સુખં, સુખે સતિ સુખસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ સમ્માસમાધિ, સમ્માસમાધિમ્હિ સતિ સમ્માસમાધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સને સતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ નિબ્બિદા, નિબ્બિદાય સતિ નિબ્બિદાસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ વિરાગો, વિરાગે સતિ વિરાગસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, રુક્ખો સાખાપલાસસમ્પન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ પામોજ્જં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સન''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. તતિયઉપનિસાસુત્તં

૫. [અ॰ નિ॰ ૧૦.૫] તત્ર ખો આયસ્મા આનન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ...પે॰... ''દુસ્સીલસ્સ, આવુસો, સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં, પામોજ્જે અસતિ પામોજ્જવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પીતિ, પીતિયા અસતિ પીતિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા અસતિ પસ્સદ્ધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ સુખં, સુખે અસતિ સુખવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ સમ્માસમાધિ, સમ્માસમાધિમ્હિ અસતિ સમ્માસમાધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સને અસતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવિપન્નસ્સ હતૂપનિસા હોતિ નિબ્બિદા,

નિબ્બિદાય અસતિ નિબ્બિદાવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ વિરાગો, વિરાગે અસતિ વિરાગવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, રુક્ખો સાખાપલાસવિપન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, દુસ્સીલસ્સ સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે અસતિ અવિપ્પટિસારવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ પામોજ્જં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સીલવતો, આવુસો, સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ પામોજ્જં, પામોજ્જે સતિ પામોજ્જસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પીતિ, પીતિયા સતિ પીતિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા સતિ પસ્સદ્ધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ સુખં, સુખે સતિ સુખસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ સમ્માસમાધિ, સમ્માસમાધિમ્હિ સતિ સમ્માસમાધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં, યથાભૂતઞાણદસ્સને સતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્ના હોતિ નિબ્બિદા, નિબ્બિદાય સતિ નિબ્બિદાસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ વિરાગો, વિરાગે સતિ વિરાગસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, રુક્ખો સાખાપલાસસમ્પન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ , તચોપિ... ફેગ્ગુપિ... સારોપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ અવિપ્પટિસારો, અવિપ્પટિસારે સતિ અવિપ્પટિસારસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ પામોજ્જં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સન''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. બ્યસનસુત્તં

૬. ''યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસકો પરિભાસકો અરિયૂપવાદો સબ્રહ્મચારીનં, ઠાનમેતં અવકાસો યં સો એકાદસન્નં બ્યસનાનં અઞ્ઞતરં બ્યસનં નિગચ્છેય્ય.

કતમેસં એકાદસન્નં? અનધિગતં નાધિગચ્છતિ, અધિગતા પરિહાયતિ, સદ્ધમ્મસ્સ ન વોદાયન્તિ, સદ્ધમ્મેસુ વા અધિમાનિકો હોતિ, અનભિરતો વા બ્રહ્મચરિયં ચરતિ, અઞ્ઞતરં વા સંકિલિટ્ઠં આપત્તિં આપજ્જતિ, સિક્ખં વા પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ, ગાળ્હં વા રોગાતઙ્કં ફુસતિ, ઉમ્માદં વા પાપુણાતિ ચિત્તક્ખેપં વા, સમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ – યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસકો પરિભાસકો અરિયૂપવાદો સબ્રહ્મચારીનં, ઠાનમેતં અવકાસો યં સો ઇમેસં એકાદસન્નં બ્યસનાનં અઞ્ઞતરં બ્યસનં નિગચ્છેય્ય. [( ) એત્થન્તરે પાઠો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સતિ]

''યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસકો પરિભાસકો અરિયૂપવાદો સબ્રહ્મચારીનં, અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો એકાદસન્નં બ્યસનાનં અઞ્ઞતરં બ્યસનં ન નિગચ્છેય્ય.

કતમેસં એકાદસન્નં? અનધિગતં નાધિગચ્છતિ, અધિગતા પરિહાયતિ, સદ્ધમ્મસ્સ ન વોદાયન્તિ, સદ્ધમ્મેસુ વા અધિમાનિકો હોતિ, અનભિરતો વા બ્રહ્મચરિયં ચરતિ, અઞ્ઞતરં વા સંકિલિટ્ઠં આપત્તિં આપજ્જતિ, સિક્ખં વા

પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ, ગાળ્હં વા રોગાતઙ્કં ફુસતિ, ઉમ્માદં વા પાપુણાતિ ચિત્તક્ખેપં વા, સમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ – યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસકો પરિભાસકો અરિયૂપવાદો સબ્રહ્મચારીનં, અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો ઇમેસં એકાદસન્નં બ્યસનાનં અઞ્ઞતરં બ્યસનં ન નિગચ્છેય્યા''તિ. છટ્ઠં.

૭. સઞ્ઞાસુત્તં

૭. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

''સિયા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સાતિ?

''સિયા, આનન્દ, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ , ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ.

''યથા કથં પન, ભન્તે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ, સઞ્ઞી ચ પન અસ્સાતિ.

''ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. એવં ખો, આનન્દ, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે

પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ, સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

''સિયા નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ, સઞ્ઞી પન અસ્સાતિ. ''સિયા, આવુસો આનન્દ, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ, સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ.

''યથા કથં પનાવુસો સારિપુત્ત, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ , સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ?

''ઇધ, આવુસો આનન્દ, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. એવં ખો, આવુસો આનન્દ, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ, સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ.

''અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચેવ સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ સમેસ્સતિ ન વિગ્ગહિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિં! ઇદાનાહં, આવુસો, ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં અપુચ્છિં. ભગવાપિ મે એતેહિ અક્ખરેહિ એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ એતમત્થં બ્યાકાસિ, સેય્યથાપિ આયસ્મા સારિપુત્તો. અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો, યત્ર હિ નામ સત્થુ ચેવ સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ સમેસ્સતિ ન વિગ્ગહિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિ''ન્તિ! સત્તમં.

૮. મનસિકારસુત્તં

૮. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

''સિયા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ન ચક્ખું મનસિ કરેય્ય, ન રૂપં મનસિ કરેય્ય, ન સોતં મનસિ કરેય્ય, ન સદ્દં મનસિ કરેય્ય, ન ઘાનં મનસિ કરેય્ય, ન ગન્ધં મનસિ કરેય્ય, ન જિવ્હં મનસિ કરેય્ય, ન રસં મનસિ કરેય્ય, ન કાયં મનસિ કરેય્ય, ન ફોટ્ઠબ્બં મનસિ કરેય્ય, ન પથવિં મનસિ કરેય્ય,

ન આપં મનસિ કરેય્ય, ન તેજં મનસિ કરેય્ય, ન વાયં મનસિ કરેય્ય, ન આકાસાનઞ્ચાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન ઇધલોકં મનસિ કરેય્ય, ન પરલોકં મનસિ કરેય્ય, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ ન મનસિ કરેય્ય; મનસિ ચ પન કરેય્યા''તિ?

''સિયા, આનન્દ, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ન ચક્ખું મનસિ કરેય્ય, ન રૂપં મનસિ કરેય્ય, ન સોતં મનસિ કરેય્ય, ન સદ્દં મનસિ કરેય્ય, ન ઘાનં મનસિ કરેય્ય, ન ગન્ધં મનસિ કરેય્ય, ન જિવ્હં મનસિ કરેય્ય, ન રસં મનસિ કરેય્ય, ન કાયં મનસિ કરેય્ય, ન ફોટ્ઠબ્બં મનસિ કરેય્ય, ન પથવિં મનસિ કરેય્ય, ન આપં મનસિ કરેય્ય, ન તેજં મનસિ કરેય્ય, ન વાયં મનસિ કરેય્ય, ન આકાસાનઞ્ચાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં મનસિ કરેય્ય, ન ઇધલોકં મનસિ કરેય્ય, ન પરલોકં મનસિ કરેય્ય, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ ન મનસિ કરેય્ય; મનસિ ચ પન કરેય્યા''તિ.

''યથા કથં પન, ભન્તે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ન ચક્ખું મનસિ કરેય્ય, ન રૂપં મનસિ કરેય્ય... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ ન મનસિ કરેય્ય; મનસિ ચ પન કરેય્યા''તિ?

''ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ એવં મનસિ કરોતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. એવં ખો, આનન્દ, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ન ચક્ખું મનસિ કરેય્ય, ન રૂપં મનસિ કરેય્ય...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ ન મનસિ કરેય્ય; મનસિ ચ પન કરેય્યા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. સદ્ધસુત્તં

૯. એકં સમયં ભગવા નાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે . અથ ખો આયસ્મા સદ્ધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સદ્ધં ભગવા એતદવોચ –

''આજાનીયઝાયિતં ખો, સદ્ધ, ઝાય; મા ખળુઙ્કઝાયિતં [આજાનીયજ્ઝાયિતં ખો સદ્ધ ઝાયથ, મા ખળુઙ્કજ્ઝાયિતં (સી॰ પી॰)]. કથઞ્ચ, ખળુઙ્કઝાયિતં હોતિ? અસ્સખળુઙ્કો હિ , સદ્ધ, દોણિયા બદ્ધો [બન્ધો (સ્યા॰ ક॰)] 'યવસં યવસ'ન્તિ ઝાયતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ, સદ્ધ, અસ્સખળુઙ્કસ્સ દોણિયા બદ્ધસ્સ એવં હોતિ – 'કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં [કમ્મસ્સાહં (ક॰)] પટિકરોમી'તિ. સો દોણિયા બદ્ધો 'યવસં યવસ'ન્તિ ઝાયતિ. એવમેવં ખો, સદ્ધ, ઇધેકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ કામરાગપરેતેન ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સો કામરાગંયેવ અન્તરં કત્વા ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અવજ્ઝાયતિ, બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... થિનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ વિચિકિચ્છાપરેતેન, ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. સો વિચિકિચ્છંયેવ અન્તરં કત્વા ઝાયતિ પજ્ઝાયતિ નિજ્ઝાયતિ અવજ્ઝાયતિ. સો પથવિમ્પિ

નિસ્સાય ઝાયતિ, આપમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, તેજમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, વાયમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, ઇધલોકમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, પરલોકમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ નિસ્સાય ઝાયતિ. એવં ખો, સદ્ધ, પુરિસખળુઙ્કઝાયિતં હોતિ.

''કથઞ્ચ , સદ્ધ , આજાનીયઝાયિતં હોતિ? ભદ્રો હિ, સદ્ધ, અસ્સાજાનીયો દોણિયા બદ્ધો ન 'યવસં યવસ'ન્તિ ઝાયતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ભદ્રસ્સ હિ, સદ્ધ, અસ્સાજાનીયસ્સ દોણિયા બદ્ધસ્સ એવં હોતિ – 'કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં પટિકરોમી'તિ. સો દોણિયા બદ્ધો ન 'યવસં યવસ'ન્તિ ઝાયતિ. ભદ્રો હિ, સદ્ધ, અસ્સાજાનીયો યથા ઇણં યથા બન્ધં યથા જાનિં યથા કલિં એવં પતોદસ્સ અજ્ઝોહરણં સમનુપસ્સતિ. એવમેવં ખો, સદ્ધ, ભદ્રો પુરિસાજાનીયો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ ન કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન કામરાગપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ, ન બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... ન થિનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... ન ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... ન વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ન વિચિકિચ્છાપરેતેન, ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં પજાનાતિ. સો નેવ પથવિં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આપં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન તેજં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન વાયં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આકાસાનઞ્ચાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન ઇધલોકં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન પરલોકં નિસ્સાય ઝાયતિ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ નિસ્સાય ન ઝાયતિ; ઝાયતિ ચ પન. એવં ઝાયિઞ્ચ પન, સદ્ધ, ભદ્રં પુરિસાજાનીયં સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા સપજાપતિકા આરકાવ નમસ્સન્તિ –

''નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
યસ્સ તે નાભિજાનામ, યમ્પિ નિસ્સાય ઝાયસી''તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા સદ્ધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં ઝાયી પન, ભન્તે, ભદ્રો પુરિસાજાનીયો [પુરિસાજાનીયો ઝાયતિ, સો (સી॰ સ્યા॰ પી॰), પુરિસાજાનીયો, સો (ક॰)] નેવ પથવિં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આપં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન તેજં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન વાયં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આકાસાનઞ્ચાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં નિસ્સાય ઝાયતિ, ન ઇધલોકં નિસ્સાય ઝાયતિ , ન પરલોકં નિસ્સાય ઝાયતિ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ નિસ્સાય ન ઝાયતિ; ઝાયતિ ચ પન? કથં ઝાયિઞ્ચ પન, ભન્તે, ભદ્રં પુરિસાજાનીયં સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા સપજાપતિકા આરકાવ નમસ્સન્તિ –

''નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
યસ્સ તે નાભિજાનામ, યમ્પિ નિસ્સાય ઝાયસી''તિ.

''ઇધ, સદ્ધ, ભદ્રસ્સ પુરિસાજાનીયસ્સ પથવિયં પથવિસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, આપસ્મિં આપોસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, આકાસાનઞ્ચાયતને

આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, પરલોકે પરલોકસઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તત્રાપિ સઞ્ઞા વિભૂતા હોતિ. એવં ઝાયી ખો, સદ્ધ, ભદ્રો પુરિસાજાનીયો નેવ પથવિં નિસ્સાય ઝાયતિ…પે॰… યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમ્પિ નિસ્સાય ન ઝાયતિ; ઝાયતિ ચ પન. એવં ઝાયિઞ્ચ પન, સદ્ધ, ભદ્રં પુરિસાજાનીયં સઇન્દા દેવા સબ્રહ્મકા સપજાપતિકા આરકાવ નમસ્સન્તિ –

''નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ;
યસ્સ તે નાભિજાનામ, યમ્પિ નિસ્સાય ઝાયસી''તિ. નવમં;

૧૦. મોરનિવાપસુત્તં

૧૦. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ મોરનિવાપે પરિબ્બાજકારામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? અસેખેન સીલક્ખન્ધેન, અસેખેન સમાધિક્ખન્ધેન , અસેખેન પઞ્ઞાક્ખન્ધેન – ઇમેહિ, ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં.

''અપરેહિપિ, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ ? ઇદ્ધિપાટિહારિયેન, આદેસનાપાટિહારિયેન, અનુસાસનીપાટિહારિયેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ, અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં.

''અપરેહિપિ, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? સમ્માદિટ્ઠિયા, સમ્માઞાણેન, સમ્માવિમુત્તિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં.

''દ્વીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ દ્વીહિ? વિજ્જાય, ચરણેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, દ્વીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. બ્રહ્મુના પેસા, ભિક્ખવે, સનઙ્કુમારેન ગાથા ભાસિતા –

''ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે''તિ [દી॰ નિ॰ ૧.૨૭૭; સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૨; ૨.૨૪૫].

‘‘સા ખો પનેસા, ભિક્ખવે, સનઙ્કુમારેન ગાથા ભાસિતા સુભાસિતા, નો દુબ્ભાસિતા; અત્થસંહિતા , નો અનત્થસંહિતા; અનુમતા મયા. અહમ્પિ, ભિક્ખવે, એવં વદામિ –

‘‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં, યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો, સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’’તિ. દસમં;

નિસ્સયવગ્ગો [નિસ્સાયવગ્ગો (સ્યા॰ કં॰)] પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કિમત્થિયા ચેતના તયો, ઉપનિસા બ્યસનેન ચ;
દ્વે સઞ્ઞા મનસિકારો, સદ્ધો મોરનિવાપકન્તિ.

૨. અનુસ્સતિવગ્ગો

૧. પઠમમહાનામસુત્તં

૧૧. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – ‘‘નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી’’તિ. અસ્સોસિ ખો મહાનામો સક્કો – ‘‘સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – ‘નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી’’’તિ.

અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મહાનામો સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે – ‘સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી’તિ. તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ [કેન (સ્યા॰ કં॰)] વિહારેન વિહાતબ્બ’’ન્તિ?

‘‘સાધુ સાધુ, મહાનામ! એતં ખો, મહાનામ, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં, યં તુમ્હે તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાથ – ‘તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ વિહારેન વિહાતબ્બ’’’ન્તિ? સદ્ધો ખો, મહાનામ, આરાધકો હોતિ, નો અસ્સદ્ધો; આરદ્ધવીરિયો આરાધકો હોતિ, નો કુસીતો; ઉપટ્ઠિતસ્સતિ આરાધકો હોતિ , નો મુટ્ઠસ્સતિ; સમાહિતો આરાધકો હોતિ, નો અસમાહિતો; પઞ્ઞવા આરાધકો હોતિ, નો દુપ્પઞ્ઞો. ઇમેસુ ખો ત્વં, મહાનામ, પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય છ ધમ્મે ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભાવેય્યાસિ. [અ॰ નિ॰ ૬.૧૦]
‘‘ઇધ ત્વં, મહાનામ, તથાગતં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ તથાગતં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો બુદ્ધાનુસ્સતિં ભાવેતિ.

‘‘પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, ધમ્મં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો [ઓપનયિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ ધમ્મં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો ધમ્માનુસ્સતિં ભાવેતિ.

“પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, સઙ્ઘં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા, એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ સઙ્ઘં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો સઙ્ઘાનુસ્સતિં ભાવેતિ.

“પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરેય્યાસિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો સીલં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ સીલં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો સીલાનુસ્સતિં ભાવેતિ.

“પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, અત્તનો ચાગં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યોહં મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતાય પજાય વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસામિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો’તિ. યસ્મિં, મહાનામ , સમયે અરિયસાવકો ચાગં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ ચાગં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો ચાગાનુસ્સતિં ભાવેતિ.

“પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, દેવતા અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા, સન્તિ દેવા તાવતિંસા, સન્તિ દેવા યામા, સન્તિ દેવા તુસિતા, સન્તિ દેવા નિમ્માનરતિનો, સન્તિ દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તિનો, સન્તિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા, સન્તિ દેવા તતુત્તરિ. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના , મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સીલં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સુતેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સુતં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન ચાગેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપો ચાગો સંવિજ્જતિ. યથારૂપાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ

પઞ્ઞં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ દેવતા આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ, અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતસમાપન્નો દેવતાનુસ્સતિં ભાવેતી''તિ. પઠમં.

૨. દુતિયમહાનામસુત્તં

૧૨. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. તેન ખો પન સમયેન મહાનામો સક્કો ગિલાના વુટ્ઠિતો હોતિ અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – ''નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી''તિ.

અસ્સોસિ ખો મહાનામો સક્કો – ''સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – 'નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી'''તિ. અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મહાનામો સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે – 'સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી'તિ. તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ વિહારેન વિહાતબ્બ''ન્તિ?

''સાધુ સાધુ, મહાનામ! એતં ખો, મહાનામ, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં યં તુમ્હે તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાથ – 'તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ વિહારેન વિહાતબ્બ'ન્તિ? સદ્ધો ખો, મહાનામ, આરાધકો હોતિ, નો અસ્સદ્ધો; આરદ્ધવીરિયો આરાધકો હોતિ, નો કુસીતો; ઉપટ્ઠિતસ્સતિ આરાધકો હોતિ, નો મુટ્ઠસ્સતિ; સમાહિતો આરાધકો હોતિ , નો અસમાહિતો; પઞ્ઞવા આરાધકો હોતિ, નો દુપ્પઞ્ઞો. ઇમેસુ ખો ત્વં, મહાનામ, પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય છ ધમ્મે ઉત્તરિ ભાવેય્યાસિ.

[અ॰ નિ॰ ૬.૯] ''ઇધ ત્વં, મહાનામ, તથાગતં અનુસ્સરેય્યાસિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ તથાગતં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇમં ખો ત્વં, મહાનામ, બુદ્ધાનુસ્સતિં ગચ્છન્તોપિ ભાવેય્યાસિ, ઠિતોપિ ભાવેય્યાસિ, નિસિન્નોપિ ભાવેય્યાસિ, સયાનોપિ ભાવેય્યાસિ, કમ્મન્તં અધિટ્ઠહન્તોપિ ભાવેય્યાસિ, પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તોપિ ભાવેય્યાસિ.

''પુન ચપરં ત્વં, મહાનામ, ધમ્મં અનુસ્સરેય્યાસિ...પે॰... સઙ્ઘં અનુસ્સરેય્યાસિ...પે॰... અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરેય્યાસિ...પે॰... અત્તનો ચાગં અનુસ્સરેય્યાસિ...પે॰... દેવતા અનુસ્સરેય્યાસિ – 'સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા...પે॰... સન્તિ દેવા તતુત્તરિ. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થૂપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન... સુતેન... ચાગેન... પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો

ચુતા તત્થૂપપન્ના , મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી'તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ દેવતા આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇમં ખો ત્વં, મહાનામ, દેવતાનુસ્સતિં ગચ્છન્તોપિ ભાવેય્યાસિ, ઠિતોપિ ભાવેય્યાસિ, નિસિન્નોપિ ભાવેય્યાસિ, સયાનોપિ ભાવેય્યાસિ, કમ્મન્તં અધિટ્ઠહન્તોપિ ભાવેય્યાસિ, પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તોપિ ભાવેય્યાસી''તિ. દુતિયં.

૩. નન્દિયસુત્તં

૧૩. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સાવત્થિયં વસ્સાવાસં ઉપગન્તુકામો હોતિ [અહોસિ (ક॰)].

અસ્સોસિ ખો નન્દિયો સક્કો – ''ભગવા કિર સાવત્થિયં વસ્સાવાસં ઉપગન્તુકામો''તિ. અથ ખો નન્દિયસ્સ સક્કસ્સ એતદહોસિ – ''યંનૂનાહમ્પિ સાવત્થિયં વસ્સાવાસં ઉપગચ્છેય્યં. તત્થ કમ્મન્તઞ્ચેવ અધિટ્ઠહિસ્સામિ, ભગવન્તઞ્ચ લચ્છામિ કાલેન કાલં દસ્સનાયા''તિ.

અથ ખો ભગવા સાવત્થિયં વસ્સાવાસં ઉપગચ્છિ [ઉપગઞ્છિ (સી॰ પી॰)]. નન્દિયોપિ ખો સક્કો સાવત્થિયં વસ્સાવાસં ઉપગચ્છિ. તત્થ કમ્મન્તઞ્ચેવ અધિટ્ઠાસિ [અધિટ્ઠાય (સ્યા॰), અધિટ્ઠાતિ (ક॰)], ભગવન્તઞ્ચ લભિ [લચ્છતિ (સ્યા॰ ક॰)] કાલેન કાલં દસ્સનાય. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – ''નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી''તિ.

અસ્સોસિ ખો નન્દિયો સક્કો – ''સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – 'નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી'''તિ. અથ ખો નન્દિયો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો નન્દિયો સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે – 'સમ્બહુલા કિર ભિક્ખૂ ભગવતો ચીવરકમ્મં કરોન્તિ – નિટ્ઠિતચીવરો ભગવા તેમાસચ્ચયેન ચારિકં પક્કમિસ્સતી'તિ. તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ વિહારેન વિહાતબ્બ''ન્તિ?

''સાધુ સાધુ, નન્દિય! એતં ખો, નન્દિય, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં, યં તુમ્હે તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્યાથ – 'તેસં નો, ભન્તે, નાનાવિહારેહિ વિહરતં કેનસ્સ વિહારેન વિહાતબ્બ'ન્તિ? સદ્ધો ખો, નન્દિય, આરાધકો હોતિ, નો અસ્સદ્ધો; સીલવા આરાધકો હોતિ, નો દુસ્સીલો; આરદ્ધવીરિયો આરાધકો હોતિ, નો કુસીતો; ઉપટ્ઠિતસ્સતિ આરાધકો હોતિ, નો મુટ્ઠસ્સતિ; સમાહિતો આરાધકો હોતિ, નો અસમાહિતો; પઞ્ઞવા આરાધકો હોતિ, નો દુપ્પઞ્ઞો. ઇમેસુ ખો તે, નન્દિય, છસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

''ઇધ ત્વં, નન્દિય, તથાગતં અનુસ્સરેય્યાસિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ , સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. ઇતિ ખો તે, નન્દિય, તથાગતં આરબ્ભ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

“પુન ચપરં ત્વં, નન્દિય, ધમ્મં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ઇતિ ખો તે, નન્દિય, ધમ્મં આરબ્ભ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

“પુન ચપરં ત્વં, નન્દિય, કલ્યાણમિત્તે અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યસ્સ મે કલ્યાણમિત્તા અનુકમ્પકા અત્થકામા ઓવાદકા અનુસાસકા’તિ. ઇતિ ખો તે, નન્દિય, કલ્યાણમિત્તે આરબ્ભ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

“પુન ચપરં ત્વં, નન્દિય, અત્તનો ચાગં અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યોહં મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતાય પજાય વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસામિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો’તિ. ઇતિ ખો તે, નન્દિય, ચાગં આરબ્ભ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

“પુન ચપરં ત્વં, નન્દિય, દેવતા અનુસ્સરેય્યાસિ – ‘યા દેવતા અતિક્કમ્મેવ કબળીકારાહારભક્ખાનં [કબળિંકારભક્ખાનં (સી॰), કબળીકારભક્ખાનં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] દેવતાનં સહબ્યતં અઞ્ઞતરં મનોમયં કાયં ઉપપન્ના, તા કરણીયં અત્તનો ન સમનુપસ્સન્તિ કતસ્સ વા પતિચયં. સેય્યથાપિ, નન્દિય, ભિક્ખુ અસમયવિમુત્તો કરણીયં અત્તનો ન સમનુપસ્સતિ કતસ્સ વા પતિચયં; એવમેવં ખો, નન્દિય, યા તા દેવતા અતિક્કમ્મેવ કબળીકારાહારભક્ખાનં દેવતાનં સહબ્યતં અઞ્ઞતરં મનોમયં કાયં ઉપપન્ના, તા કરણીયં અત્તનો ન સમનુપસ્સન્તિ કતસ્સ વા પતિચયં. ઇતિ ખો તે, નન્દિય, દેવતા આરબ્ભ અજ્ઝત્તં સતિ ઉપટ્ઠાપેતબ્બા.

“ઇમેહિ ખો, નન્દિય, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો પજહતેવ પાપકે અકુસલે ધમ્મે, ન ઉપાદિયતિ. સેય્યથાપિ, નન્દિય, કુમ્ભો નિક્કુજ્જો [નિકુજ્જો (ક॰)] વમતેવ ઉદકં, નો વન્તં પચ્ચાવમતિ [પચ્ચામસતિ (સ્યા॰)]; સેય્યથાપિ વા પન, નન્દિય, સુક્ખે તિણદાયે અગ્ગિ મુત્તો ડહઞ્ઞેવ ગચ્છતિ, નો દડ્ઢં પચ્ચુદાવત્તતિ ; એવમેવં ખો, નન્દિય, ઇમેહિ એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો પજહતેવ પાપકે અકુસલે ધમ્મે, ન ઉપાદિયતી”તિ. તતિયં.

૪. સુભૂતિસુત્તં

૧૪. અથ ખો આયસ્મા સુભૂતિ સદ્ધેન ભિક્ખુના સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સુભૂતિં ભગવા એતદવોચ – “કો નામાયં [કો નામો અયં (સી॰ ક॰), કો નામ અયં (સ્યા॰ કં॰)], સુભૂતિ, ભિક્ખૂ”તિ? “સદ્ધો નામાયં, ભન્તે, ભિક્ખુ, સુદત્તસ્સ [સદ્ધસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉપાસકસ્સ પુત્તો, સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો”તિ.

“કચ્ચિ પનાયં, સુભૂતિ, સદ્ધો ભિક્ખુ સુદત્તસ્સ ઉપાસકસ્સ પુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સન્દિસ્સતિ સદ્ધાપદાનેસૂ”તિ? “એતસ્સ, ભગવા, કાલો; એતસ્સ, સુગત, કાલો, યં ભગવા સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનાનિ ભાસેય્ય. ઇદાનાહં જાનિસ્સામિ યદિ વા અયં ભિક્ખુ સન્દિસ્સતિ સદ્ધાપદાનેસુ યદિ વા નો”તિ.

“તેન હિ, સુભૂતિ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી”તિ. “એવં, ભન્તે”તિ ખો આયસ્મા સુભૂતિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ . ભગવા એતદવોચ –

‘‘ઇધ , સુભૂતિ, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો; યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ ધાતા વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ…પે॰… દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ખમો પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ખમો પદક્ખિણગ્ગાહી અનુસાસનિં, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્ર દક્ખો હોતિ અનલસો તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો અલં કાતું અલં સંવિધાતું. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્ર દક્ખો હોતિ અનલસો તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો અલં કાતું અલં સંવિધાતું, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ પિયસમુદાહારો અભિધમ્મે અભિવિનયે ઉળારપામોજ્જો. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ પિયસમુદાહારો અભિધમ્મે અભિવિનયે ઉળારપામોજ્જો, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. યમ્પિ , સુભૂતિ, ભિક્ખુ ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તારીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો

એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં, એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

''પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતિ.

''પુન ચપરં, સુભૂતિ, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યમ્પિ, સુભૂતિ, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, ઇદમ્પિ, સુભૂતિ, સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનં હોતી''તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા સુભૂતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''યાનિમાનિ, ભન્તે, ભગવતા સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનાનિ ભાસિતાનિ, સંવિજ્જન્તિ તાનિ ઇમસ્સ ભિક્ખુનો, અયઞ્ચ ભિક્ખુ એતેસુ સન્દિસ્સતિ.

''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ.

''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો; યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ ધાતા વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા.

''અયં , ભન્તે, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો.

''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ સુવચો હોતિ...પે॰... અનુસાસનિં.

''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સબ્રહ્મચારીનં ઉચ્ચાવચાનિ કિંકરણીયાનિ તત્થ દક્ખો હોતિ અનલસો તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો અલં કાતું અલં સંવિધાતું.

''અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ ધમ્મકામો હોતિ પિયસમુદાહારો અભિધમ્મે અભિવિનયે ઉળારપામોજ્જો.

“અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ...પે॰... થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

“અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

“અયં , ભન્તે, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો... પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

“અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

“અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યાનિમાનિ, ભન્તે, ભગવતા સદ્ધસ્સ સદ્ધાપદાનાનિ ભાસિતાનિ, સંવિજ્જન્તિ તાનિ ઇમસ્સ ભિક્ખુનો, અયઞ્ચ ભિક્ખુ એતેસુ સન્દિસ્સતી”તિ.

“સાધુ સાધુ, સુભૂતિ! તેન હિ ત્વં, સુભૂતિ, ઇમિના ચ સદ્ધેન ભિક્ખુના સદ્ધિં વિહરેય્યાસિ. યદા ચ ત્વં, સુભૂતિ, આકઙ્ખેય્યાસિ તથાગતં દસ્સનાય, ઇમિના સદ્ધેન ભિક્ખુના સદ્ધિં ઉપસઙ્કમેય્યાસિ તથાગતં દસ્સનાયા”તિ. ચતુત્થં.

૫. મેત્તાસુત્તં

૧૫. [પટિ॰ મ॰ ૨.૨૨; મિ॰ પ॰ ૪.૪.૬] “મેત્તાય , ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા.

કતમે એકાદસ? સુખં સુપતિ, સુખં પટિબુજ્ઝતિ , ન પાપકં સુપિનં પસ્સતિ, મનુસ્સાનં પિયો હોતિ, અમનુસ્સાનં પિયો હોતિ, દેવતા રક્ખન્તિ, નાસ્સ અગ્ગિ વા વિસં વા સત્થં વા કમતિ, તુવટં ચિત્તં સમાધિયતિ, મુખવણ્ણો વિપ્પસીદતિ, અસમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, ઉત્તરિ અપ્પટિવિજ્ઝન્તો બ્રહ્મલોકૂપગો હોતિ. મેત્તાય, ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય ઇમે એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા”તિ. પઞ્ચમં.

૬. અટ્ઠકનાગરસુત્તં

૧૬. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો વેસાલિયં વિહરતિ બેલુવગામકે [વેળુવગામકે (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. તેન ખો પન સમયેન દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો પાટલિપુત્તં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન.

અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો યેન કુક્કુટારામો યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – “કહં નુ ખો, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો એતરહિ વિહરતિ? દસ્સનકામા હિ મયં, ભન્તે, આયસ્મન્તં આનન્દ”ન્તિ. “એસો, ગહપતિ, આયસ્મા આનન્દો વેસાલિયં વિહરતિ બેલુવગામકે”તિ.

અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો પાટલિપુત્તે તં કરણીયં તીરેત્વા યેન વેસાલી બેલુવગામકો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – “અત્થિ નુ ખો, ભન્તે આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો સમ્મદક્ખાતો, યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો

પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા વા આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી''તિ? ''અત્થિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો સમ્મદક્ખાતો, યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા વા આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી''તિ.

''કતમો પન, ભન્તે આનન્દ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો સમ્મદક્ખાતો, યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા વા આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી''તિ? ''ઇધ, ગહપતિ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ઇદમ્પિ ખો પઠમં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં'. 'યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં, તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો સમ્મદક્ખાતો, યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અપરિક્ખીણા વા આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ઇદમ્પિ ખો ચતુત્થં ઝાનં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં'. 'યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન એકધમ્મો સમ્મદક્ખાતો, યત્થ ભિક્ખુનો અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ અપરિક્ખીણા વા આસવા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'અયમ્પિ ખો મેત્તા ચેતોવિમુત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા'. 'યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ'ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા...પે॰ ... અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયમ્પિ ખો ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા’. ‘યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો , ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા…પે॰… અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયમ્પિ ખો આકાસાનઞ્ચાયતનસમાપત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા’. ‘યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા…પે॰… અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતિ.

“પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ…પે॰… સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અયમ્પિ ખો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસમાપત્તિ અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા’. ‘યં ખો પન કિઞ્ચિ અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં તદનિચ્ચં નિરોધધમ્મ’ન્તિ પજાનાતિ. સો તત્થ ઠિતો આસવાનં ખયં પાપુણાતિ; નો ચે આસવાનં ખયં પાપુણાતિ, તેનેવ ધમ્મરાગેન તાય ધમ્મનન્દિયા પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, ગહપતિ, તેન ભગવતા જાનતા…પે॰… અનનુપ્પત્તં વા અનુત્તરં યોગક્ખેમં અનુપાપુણાતી”તિ.

એવં વુત્તે દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – “સેય્યથાપિ, ભન્તે આનન્દ, પુરિસો એકં નિધિમુખં ગવેસન્તો સકિદેવ [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] એકાદસ નિધિમુખાનિ અધિગચ્છેય્ય; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, એકં અમતદ્વારં ગવેસન્તો સકિદેવ એકાદસ અમતદ્વારાનિ [એકાદસન્નં અમતદ્વારાનં (સબ્બત્થ) મ॰ નિ॰ ૨.૨૧ પસ્સિતબ્બં] અલત્થં સેવનાય [સવનાય (સ્યા॰) સી॰ પી॰ મજ્ઝિમપણ્ણાસકદુતિયસુત્તેપિ, ભાવનાય (મ॰ નિ॰ ૨.૨૧)]. સેય્યથાપિ, ભન્તે, પુરિસસ્સ અગારં એકાદસ દ્વારં. સો તસ્મિં અગારે આદિત્તે એકમેકેનપિ દ્વારેન સક્કુણેય્ય અત્તાનં સોત્થિં કાતું; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઇમેસં એકાદસન્નં અમતદ્વારાનં એકમેકેનપિ અમતદ્વારેન સક્કુણિસ્સામિ અત્તાનં સોત્થિં કાતું. ઇમે હિ નામ, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા આચરિયસ્સ આચરિયધનં પરિયેસિસ્સન્તિ. કિં [કિમઙ્ગં (મ॰ નિ॰ ૨.૨૧)] પનાહં આયસ્મતો આનન્દસ્સ પૂજં ન કરિસ્સામી”તિ!

અથ ખો દસમો ગહપતિ અટ્ઠકનાગરો વેસાલિકઞ્ચ પાટલિપુત્તકઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતાપેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. એકમેકઞ્ચ ભિક્ખું પચ્ચેકં દુસ્સયુગેન અચ્છાદેસિ, આયસ્મન્તઞ્ચ આનન્દં તિચીવરેન. આયસ્મતો આનન્દસ્સ પઞ્ચસતં વિહારં કારાપેસીતિ. છટ્ઠં.

૭. ગોપાલસુત્તં

૧૭. ''એકાદસહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું [ફાતિકત્તું (સી॰), ફાતિકાતું (સ્યા॰ પી॰)]. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ગોપાલકો ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, ન લક્ખણકુસલો હોતિ, ન આસાટિકં હારેતા [સાટેતા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] હોતિ, ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ન ધૂમં કત્તા હોતિ, ન તિત્થં જાનાતિ, ન પીતં જાનાતિ, ન વીથિં જાનાતિ, ન ગોચરકુસલો હોતિ, અનવસેસદોહી ચ હોતિ, યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ . ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, ન લક્ખણકુસલો હોતિ, ન આસાટિકં હારેતા હોતિ, ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ન ધૂમં કત્તા હોતિ, ન તિત્થં જાનાતિ, ન પીતં જાનાતિ, ન વીથિં જાનાતિ, ન ગોચરકુસલો હોતિ, અનવસેસદોહી ચ હોતિ, યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં ( ) [(સબ્બં રૂપં) મ॰ નિ॰ ૧.૩૪૭ ( ) કત્થચિ દિસ્સતિ] 'ચત્તારિ મહાભૂતાનિ, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન લક્ખણકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'કમ્મલક્ખણો બાલો, કમ્મલક્ખણો પણ્ડિતો'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન લક્ખણકુસલો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન આસાટિકં હારેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં અધિવાસેતિ નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ, ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે અધિવાસેતિ નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન આસાટિકં હારેતા હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય ન પટિપજ્જતિ; ન રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં નાપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય ન પટિપજ્જતિ; ન રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં નાપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂમં કત્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન [મ॰ નિ॰ ૧.૩૪૬-૩૪૭ પન અયં નકારો ધમ્મન્તિપદસ્સ અનન્તરં દિસ્સતિ] યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂમં કત્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન તિત્થં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા, તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા ન પરિપુચ્છતિ ન પરિપઞ્હતિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ ન વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ન ઉત્તાનીકરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં ન પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન તિત્થં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પીતં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને ન લભતિ અત્થવેદં, ન લભતિ ધમ્મવેદં , ન લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પીતં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વીથિં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન વીથિં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ગોચરકુસલો હોતિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારો સતિપટ્ઠાને યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ગોચરકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનવસેસદોહી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સદ્ધા ગહપતિકા અભિહટ્ઠું પવારેન્તિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ. તત્ર ભિક્ખુ મત્તં ન જાનાતિ પટિગ્ગહણાય. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનવસેસદોહી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તેસુ ન મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ, ન મેત્તં વચીકમ્મં... ન મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, ન તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

‘‘ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું.

‘‘એકાદસહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો ભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ગોપાલકો રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, લક્ખણકુસલો હોતિ, આસાટિકં હારેતા હોતિ, વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ધૂમં કત્તા હોતિ, તિત્થં જાનાતિ, પીતં જાનાતિ, વીથિં જાનાતિ, ગોચરકુસલો હોતિ, સાવસેસદોહી ચ હોતિ, યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો ભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, લક્ખણકુસલો હોતિ, આસાટિકં હારેતા હોતિ, વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ધૂમં કત્તા હોતિ, તિત્થં જાનાતિ, પીતં જાનાતિ, વીથિં જાનાતિ, ગોચરકુસલો હોતિ, સાવસેસદોહી ચ હોતિ, યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં ‘ચત્તારિ મહાભૂતાનિ, ચતુન્નઞ્ચ મહાભૂતાનં ઉપાદાયરૂપ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લક્ખણકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘કમ્મલક્ખણો બાલો, કમ્મલક્ખણો પણ્ડિતો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લક્ખણકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસાટિકં હારેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસાટિકં હારેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂમં કત્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂમં કત્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિત્થં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા, તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાનીકરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિત્થં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પીતં જાનાતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીથિં જાનાતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયં અટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીથિં જાનાતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગોચરકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારો સતિપટ્ઠાને યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગોચરકુસલો હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાવસેસદોહી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખું સદ્ધા ગહપતિકા અભિહટ્ઠું પવારેન્તિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ. તત્ર ભિક્ખુ મત્તં જાનાતિ પટિગ્ગહણાય. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાવસેસદોહી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તેસુ મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ, મેત્તં વચીકમ્મં... મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ આવિ ચેવ રહો ચ. એવં ખો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ થેરા રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતા સઙ્ઘપિતરો સઙ્ઘપરિણાયકા, તે અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ.

“ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિતુ”ન્તિ. સત્તમં.

૮. પઠમસમાધિસુત્તં

૧૮. [અ॰ નિ॰ ૧૦.૬] અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

“સિયા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા”તિ?

“સિયા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰ ... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા”તિ.

“યથા કથં પન, ભન્તે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ... પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા”તિ?

“ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી

અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયસમાધિસુત્તં

૧૯. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''સિયા નુ ખો ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ? ''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ.

''તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''સિયા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ.

''યથા કથં પન, ભન્તે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ... પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ?

''ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ . એવં ખો, ભિક્ખવે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰ ... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા''તિ. નવમં.

૧૦. તતિયસમાધિસુત્તં

૨૦. [અ॰ નિ॰ ૧૦.૭] અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચું –

‘‘સિયા નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ? ‘‘સિયા, આવુસો, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ.

‘‘યથા કથં પન, આવુસો સારિપુત્ત, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ?

‘‘ઇધ , આવુસો, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. એવં ખો, આવુસો, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ. દસમં.

૧૧. ચતુત્થસમાધિસુત્તં

૨૧. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સિયા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ, ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ?

‘‘દૂરતોપિ ખો મયં, આવુસો, આગચ્છેય્યામ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સન્તિકે એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થમઞ્ઞાતું. સાધુ વતાયસ્મન્તંયેવ સારિપુત્તં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ.

‘‘તેનહાવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘સિયા, આવુસો ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ.

‘‘યથા કથં પનાવુસો, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ...પે॰... યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ?

‘‘ઇધ, આવુસો, ભિક્ખુ એવંસઞ્ઞી હોતિ – ‘એતં સન્તં એતં પણીતં, યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન’ન્તિ. એવં ખો, આવુસો, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા નેવ પથવિયં પથવિસઞ્ઞી અસ્સ, ન આપસ્મિં આપોસઞ્ઞી અસ્સ, ન તેજસ્મિં તેજોસઞ્ઞી અસ્સ, ન વાયસ્મિં વાયોસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકાસાનઞ્ચાયતને આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનસઞ્ઞી અસ્સ, ન ઇધલોકે ઇધલોકસઞ્ઞી અસ્સ , ન પરલોકે પરલોકસઞ્ઞી અસ્સ, યમ્પિદં દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા તત્રાપિ ન સઞ્ઞી અસ્સ; સઞ્ઞી ચ પન અસ્સા’’તિ. એકાદસમં.

અનુસ્સતિવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે વુત્તા મહાનામેન, નન્દિયેન સુભૂતિના;
મેત્તા અટ્ઠકો ગોપાલો, ચત્તારો ચ સમાધિનાતિ.

૩. સામઞ્ઞવગ્ગો

૨૨-૨૯. ‘‘એકાદસહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું. કતમેહિ એકાદસહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ગોપાલકો ન રૂપઞ્ઞૂ હોતિ, ન લક્ખણકુસલો હોતિ, ન આસાટિકં હારેતા હોતિ, ન વણં પટિચ્છાદેતા હોતિ, ન ધૂમં કત્તા હોતિ, ન તિત્થં જાનાતિ, ન પીતં જાનાતિ, ન વીથિં જાનાતિ, ન ગોચરકુસલો હોતિ, અનવસેસદોહી ચ હોતિ, યે તે ઉસભા ગોપિતરો ગોપરિણાયકા તે ન અતિરેકપૂજાય પૂજેતા હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગોપાલકો અભબ્બો ગોગણં પરિહરિતું ફાતિં કાતું.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એકાદસહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરિતું...પે॰... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં દુક્ખાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં અનત્તાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં ખયાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં વયાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં વિરાગાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં નિરોધાનુપસ્સી વિહરિતું... અભબ્બો ચક્ખુસ્મિં પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરિતું’’.

૩૦-૬૯. ...સોતસ્મિં... ઘાનસ્મિં... જિવ્હાય... કાયસ્મિં... મનસ્મિં....

૭૦-૧૧૭. ...રૂપેસુ... સદ્દેસુ... ગન્ધેસુ... રસેસુ... ફોટ્ઠબ્બેસુ... ધમ્મેસુ....

૧૧૮-૧૬૫. ...ચક્ખુવિઞ્ઞાણે... સોતવિઞ્ઞાણે... ઘાનવિઞ્ઞાણે... જિવ્હાવિઞ્ઞાણે... કાયવિઞ્ઞાણે... મનોવિઞ્ઞાણે....

૧૬૬-૨૧૩. ...ચક્ખુસમ્ફસ્સે... સોતસમ્ફસ્સે... ઘાનસમ્ફસ્સે... જિવ્હાસમ્ફસ્સે ... કાયસમ્ફસ્સે... મનોસમ્ફસ્સે....

૨૧૪-૨૬૧. ...ચક્ખુસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... સોતસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... ઘાનસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... જિવ્હાસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... કાયસમ્ફસ્સજાય વેદનાય... મનોસમ્ફસ્સજાય વેદનાય....

૨૬૨-૩૦૯. ...રૂપસઞ્ઞાય... સદ્દસઞ્ઞાય... ગન્ધસઞ્ઞાય... રસસઞ્ઞાય... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞાય ... ધમ્મસઞ્ઞાય....

૩૧૦-૩૫૭. ...રૂપસઞ્ચેતનાય... સદ્દસઞ્ચેતનાય... ગન્ધસઞ્ચેતનાય... રસસઞ્ચેતનાય... ફોટ્ઠબ્બસઞ્ચેતનાય... ધમ્મસઞ્ચેતનાય....

૩૫૮-૪૦૫. ...રૂપતણ્હાય... સદ્દતણ્હાય... ગન્ધતણ્હાય... રસતણ્હાય... ફોટ્ઠબ્બતણ્હાય... ધમ્મતણ્હાય....

૪૦૬-૪૫૩. ...રૂપવિતક્કે... સદ્દવિતક્કે... ગન્ધવિતક્કે... રસવિતક્કે... ફોટ્ઠબ્બવિતક્કે... ધમ્મવિતક્કે....

૪૫૪-૫૦૧. ...રૂપવિચારે... સદ્દવિચારે... ગન્ધવિચારે... રસવિચારે... ફોટ્ઠબ્બવિચારે... ધમ્મવિચારે અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરિતું... દુક્ખાનુપસ્સી વિહરિતું... અનત્તાનુપસ્સી વિહરિતું... ખયાનુપસ્સી વિહરિતું...

વયાનુપસ્સી વિહરિતું… વિરાગાનુપસ્સી વિહરિતું… નિરોધાનુપસ્સી વિહરિતું… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરિતું… પે॰….

૪. રાગપેય્યાલં

૫૦૨. ''રાગસ્સ , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય એકાદસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે એકાદસ? પઠમં ઝાનં, દુતિયં ઝાનં, તતિયં ઝાનં, ચતુત્થં ઝાનં, મેત્તાચેતોવિમુત્તિ, કરુણાચેતોવિમુત્તિ, મુદિતાચેતોવિમુત્તિ, ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તિ, આકાસાનઞ્ચાયતનં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં – રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે એકાદસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

૫૦૩-૫૧૧. ''રાગસ્સ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય... ઇમે એકાદસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

૫૧૨-૬૭૧. ''દોસસ્સ ...પે॰... મોહસ્સ... કોધસ્સ... ઉપનાહસ્સ... મક્ખસ્સ... પળાસસ્સ... ઇસ્સાય... મચ્છરિયસ્સ... માયાય... સાઠેય્યસ્સ... થમ્ભસ્સ... સારમ્ભસ્સ... માનસ્સ... અતિમાનસ્સ... મદસ્સ... પમાદસ્સ અભિઞ્ઞાય...પે॰... પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ઇમે એકાદસ ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

રાગપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

નવ સુત્તસહસ્સાનિ, ભિય્યો પઞ્ચસતાનિ ચ [પઞ્ચ સુત્તસતાનિ ચ (અટ્ઠ॰)];
સત્તપઞ્ઞાસ સુત્તન્તા [સુત્તાનિ (અટ્ઠ॰)], અઙ્ગુત્તરસમાયુતા [હોન્તિ અઙ્ગુત્તરાગમે (અટ્ઠ॰)] તિ.

એકાદસકનિપાતપાળિ નિટ્ઠિતા.

અઙ્ગુત્તરનિકાયો સમત્તો.